Thị trường bất động sản nghỉ dưỡng sau đại dịch Covid-19

NGUYỄN HÀ BẢO NGỌC*

Đại dịch Covid-19 đang ảnh hưởng tiêu cực đến kinh tế toàn cầu nói chung và kinh tế Việt Nam nói riêng, các mặt của nền kinh tế đều bị tác động, đặc biệt thị trường bất động sản (BĐS) nghỉ dưỡng còn chịu những ảnh hưởng nặng nề hơn. Tuy nhiên, ở mặt tích cực, chúng ta vẫn thấy có những cơ hội để các doanh nghiệp BĐS nghỉ dưỡng vượt qua được cuộc khủng hoảng này. Với những chính sách hỗ trợ của Chính phủ, kỳ vọng thị trường BĐS nghỉ dưỡng sẽ sớm được phục hồi mạnh mẽ.

THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN THỊ TRƯỜNG BĐS NGHỈ DƯỠNG NHỮNG THÁNG ĐẦU NĂM 2020

Những diễn biến phức tạp của dịch bệnh Covid-19 từ đầu năm 2020 đến nay đã tạo ra những khó khăn, thách thức cho nền kinh tế nói chung và thị trường BĐS, trong đó có BĐS nghỉ dưỡng nói riêng. Theo Báo cáo của Cục Quản lý đăng ký kinh doanh - Bộ Kế hoạch và Đầu tư (2020), "bức tranh" của thị trường BĐS có nhiều gam màu tối. Cụ thể, trong quý I/2020, kinh doanh BĐS đứng đầu trong các lĩnh vực có tỷ lệ doanh nghiệp tạm ngừng kinh doanh tăng cao nhất (493 doanh nghiệp, tăng 94,1% so với cùng kỳ năm 2019). Trong khi đó, nghệ thuật, vui chơi và giải trí (có 135 doanh nghiệp, tăng 39,2% so với cùng kỳ năm 2019); dịch vụ việc làm; du lịch (có 1.037 doanh nghiệp, tăng 32,2% so với cùng kỳ năm 2019); dịch vụ lưu trú và ăn uống (có 936 doanh nghiệp, tăng 29,3% so với cùng kỳ năm 2019)...

Còn theo Hiệp hội BĐS Việt Nam (VNREA) (2020), đại dịch Covid-19 đang tạo ra những thách thức lớn với ngành BĐS trong nước, làm sụt giảm mạnh doanh thu, lợi nhuận của các doanh nghiệp địa ốc. Các sự kiện quan trọng, như: quảng bá tiếp thị, bán hàng của các doanh nghiệp BĐS đều bị hủy bỏ. Khách hàng cũng không đến các sàn giao dịch để tìm hiểu thông tin về dự án. Trong đó, thị trường BĐS du lịch nghỉ dưỡng (condotel) và BĐS cho thuê bị ảnh hưởng nặng nề. Nhiều mặt bằng thương mại đã bị khách thuê trả lại do nhiều cửa hàng phải đóng cửa vì không có khách. Các căn hộ dịch vụ cho khách cư trú ngắn hạn, khách nước ngoài thuê để ở cũng bị trả do vấn đề hạn chế đi lại, nên không còn khách du lịch, khách đi công tác...

Theo Báo cáo Cập nhật ảnh hưởng của Covid-19 tới BĐS nghỉ dưỡng tại Việt Nam của Công ty TNHH Savills Việt Nam (2020), du lịch, BĐS nghỉ dưỡng là một trong những ngành chịu ảnh hưởng xấu nhất.

Theo đó, đại dịch Covid-19 đã làm sụt giảm mạnh khách quốc tế cũng như khách du lịch nội địa. Gần đây, Chính phủ đã tuyên bố tạm thời cấm nhập cảnh đối với các du khách nước ngoài, đồng thời cách ly toàn xã hội từ 0h ngày 01/04/2020 đến ngày 22/04/2020. Điều này đã gây tác động tiêu cực đến ngành du lịch trong nước, nhưng là chiến lược tốt để giảm tiếp xúc với các nguồn lây. Theo xu hướng chung với thế giới, lượng khách quốc tế đến Việt Nam đã giảm đáng kể trong 3 tháng đầu năm nay.

Cụ thể: Theo báo cáo của Tổng cục Thống kê (2020), tính chung quý I/2020, khách quốc tế đến nước ta ước đạt 3.686,8 nghìn lượt người, giảm 18,1% so với cùng kỳ năm trước. Trong đó, khách đến bằng đường hàng không đạt 2.991,6 nghìn lượt người, chiếm 81,1% lượng khách quốc tế đến Việt Nam, giảm 14,9%; bằng đường bộ đạt 551,1 nghìn lượt người, chiếm 15% và giảm 39,4%; bằng đường biển đạt 144,1 nghìn lượt người, chiếm 3,9% và tăng 92,1%.

Điều đáng chú ý là, trong 3 tháng đầu năm, ngoại trừ khách đến từ châu Phi tăng 2%, thì khách quốc tế đến từ tất cả các thị trường khác đều giảm, đặc biệt giảm mạnh tập trung ở các thị trường lớn, như: Trung Quốc (đạt 871,8 nghìn lượt người, giảm 31,9% so với cùng kỳ năm trước), Hàn Quốc (819,1 nghìn lượt người, giảm 26,1%), Mỹ (đạt 172,7 nghìn lượt người, giảm 21,4%)..

Việc sụt giảm mạnh khách du lịch trong thời gian qua đã gây tổn thất lớn đến các nhà hàng, khách sạn, khu nghỉ dưỡng, các địa điểm tổ chức hội nghị, sự kiện. Cụ thể: nhận định tại cuộc họp báo thường kỳ Chính phủ chiều ngày 03/03/2020, Bộ trưởng, Chủ nhiệm Văn phòng Chính phủ Mai Tiến Dũng cho biết, ước tính lượng

* ThS., Khoa Kinh tế - Trường Đại học Tây Bắc

khách lưu trú tại các khách sạn giảm 60%, ngành du lịch thiệt hại 7 tỷ USD (Trần Ngọc - Phi Long, 2020).

Theo Công ty TNHH Savills Việt Nam (2020), công suất phòng khách sạn tại Việt Nam đã giảm 26% trong tháng 02/2020 so với cùng kỳ năm trước. Trong tháng 02/2020, các thành phố lớn, như: TP. Hồ Chí Minh và Hà Nội có sụt giảm, nhưng vẫn duy trì được mức công suất tương đối tốt là 48% và 60%. Tuy nhiên, 3 tuần đầu tiên của tháng 3/2020, công suất phòng khách sạn đã giảm mạnh trong cả nước, nhất là ở các điểm du lịch, như: Đà Nẵng, Hội An chỉ dưới 10%... Tại Nha Trang, nhờ lượng khách du lịch từ Nga và nội địa, nên các khách sạn tại đây vẫn duy trì hoạt động được. Phú Quốc duy trì công suất khoảng 40% trong tháng 2/2020.

Đặc biệt, tính đến ngày 21/03/2020, đã có 145 dự án khách sạn và khu nghỉ dưỡng tại Việt Nam đã tự nguyện đăng ký trở thành điểm đón các đối tượng phải cách ly trong phòng, chống đại dịch Covid-19. Điều này không chỉ giúp cho các khách sạn có thể duy trì hoạt động khi nhu cầu lưu trú đang rất thấp, mà đây còn được xem là sự hỗ trợ rất có ý nghĩa đối với chính quyền trong thời gian này. So với khách sạn, các dự án căn hộ dịch vụ đạt được mức công suất cao hơn nhờ vào nhóm khách hàng lưu trú dài hạn (Công ty TNHH Savills Việt Nam, 2020).

NHỮNG THUẬN LỢI CHO THỊ TRƯỜNG BĐS NGHỈ DƯỠNG HỒI PHỤC VÀ PHÁT TRIỂN KHI ĐẠI DỊCH COVID-19 ĐƯỢC KIỂM SOÁT

Bên cạnh những khó khăn nói trên, thị trường BĐS nghỉ dưỡng vẫn còn những thuận lợi, cơ hội để hồi phục và phát triển trong thời gian tới, như sau:

Thứ nhất, Chính phủ Việt Nam đã thực hiện kiểm soát, phòng ngừa dịch bệnh sớm, tín hiệu tốt để nhanh chóng kiểm soát và đẩy lùi được dịch bệnh

Việt Nam đã và đang làm rất tốt việc kiểm soát sự lây lan của dịch bệnh, nhờ vào những hành động kịp thời của Chính phủ. Ngay từ đầu tháng 02/2020, Việt Nam đã thực hiện các biện pháp cách ly nghiêm ngặt và tiến hành theo dõi toàn bộ những người từng tiếp xúc với người nhiễm virus theo cách phân loại F0, F1, F2.... Bất kỳ cá nhân nào từ vùng có nguy cơ nhiễm dịch cao và vùng có dịch tới Việt Nam đều bị cách ly 14 ngày để theo dõi. Tất cả các trường học đều phải đóng cửa từ đầu tháng 02/2020. Bên cạnh đó, Việt Nam theo dõi cả những trường hợp tiếp xúc ở cấp độ F2, F3 và cấp độ F4 với người nhiễm virus. Tất cả những người này sau đó đều được kiểm soát nghiêm ngặt theo từng cấp độ về quá trình di chuyển và hạn chế tiếp xúc. Đặc biệt, Chính phủ Việt Nam đã tiến hành cách ly xã hội từ 0h ngày 01/04/2020. Đưa ra quyết định vào thời điểm này giúp Việt Nam có đủ thời gian để chuẩn bị các nguồn lực cũng như giúp người dân, các cơ quan chức năng chủ động trong việc ứng phó, khống chế tình trạng lây lan trong cộng đồng và phát hiện sớm để cách ly, dập dịch.

Nhờ vậy, dịch bệnh đã cơ bản được kiểm soát. Thông tin từ Bộ Y tế cho biết, tính đến sáng ngày 13/5 là 27 ngày Việt Nam không có ca lây nhiễm Covid-19 trong cộng đồng. Hiện còn 36 bệnh nhân đang điều trị tại 6 cơ sở y tế trên cả nước. Đa số các bệnh nhân đều có sức khoẻ ổn định (Hiền Minh, 2020). Đồng thời, nước ta sẽ chấp nhận tình trạng sống trong trạng thái có dịch, chuyển sang giai đoạn chống dịch dài hơi hơn, căn cơ hơn cùng với phát triển kinh tế - xã hội. Điều này cũng cho thấy, bên cạnh nỗ lực phòng, chống dịch bệnh, Chính phủ cũng rất chú trọng đến vấn đề phát triển kinh tế trong và sau đại dịch Covid-19.

Thứ hai, nhiều chính sách hỗ trợ doanh nghiệp nói chung, doanh nghiệp kinh doanh BĐS nói riêng được Chính phủ đưa ra kịp thời. Cụ thể là:

- Công văn số 703/BTNMT-TCQLĐĐ, ngày 14/02/2020 của Bộ Tài nguyên và Môi trường về việc hướng dẫn chế độ sử dụng đất và việc chứng nhận quyền sở hữu công trình xây dựng không phải nhà ở: Đây là công văn hướng dẫn về quy định cấp chứng nhận quyền sở hữu cho căn hộ du lịch (condotel). Tuy được đánh giá mang tính chất văn bản hướng dẫn nghiệp vụ nội bộ, nhưng đây được xem là một bước tiến lớn trong việc công nhận sở hữu hợp pháp đối với loại hình căn hộ du lịch vốn tồn đọng nhiều vấn đề pháp lý phức tạp như vừa qua. Nếu văn bản hướng dẫn này được chính thức triển khai sẽ là cú đỡ, là đòn bẩy rất lớn cho thị trường BĐS nghỉ dưỡng, nhất là trong bối cảnh thị trường đang bị ảnh hưởng bởi đại dịch Covid-19.

- Chỉ thị số 11/CT-TTg, ngày 04/03/2020 của Thủ tướng Chính phủ về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất, kinh doanh, bảo đảm an sinh xã hội ứng phó với đại dịch Covid-19: Đây được đánh giá là một động thái rất tích cực của Nhà nước, trong đó, có các nhiệm vụ cụ thể, như: Tháo gỡ khó khăn, tạo thuận lợi về tiếp cận vốn, tín dụng, tài chính, thuế, thương mại, thanh toán điện tử; Rà soát, cắt giảm thủ tục hành chính, chi phí cho doanh nghiệp; Tạo thuận lợi cho sản xuất, kinh doanh, thúc đẩy xuất - nhập khẩu; Khẩn trương phục hồi và phát triển ngành du lịch, hàng không... Những động thái này sẽ giúp các doanh nghiệp BĐS sớm phục hồi sau khi đại dịch Covid-19 được kiểm soát.

- Thông tư số 01/2020/TT-NHNN, ngày 12/03/2020 của Ngân hàng Nhà nước cơ cấu lại thời hạn trả nợ,

miễn, giảm lãi vay nhằm hỗ trợ doanh nghiệp và người dân bị ảnh hưởng bởi dịch Covid-19. Theo đó, tinh thần và quan điểm của Thông tư là tạo các điều kiện, cơ chế thuận lợi nhất cho tổ chức tín dụng chủ động cơ cấu lại thời hạn các khoản nợ đến hạn của doanh nghiệp.

Thông tư cũng đảm bảo cơ sở pháp lý hướng dẫn các tổ chức tín dụng thực hiện cơ cấu lại thời hạn trả nợ, miễn, giảm lãi vay, giữ nguyên nhóm nợ cho doanh nghiệp, người dân vay vốn bị thiệt hại do ảnh hưởng của dịch bệnh Covid-19.

Về phạm vi cơ cấu lại thời hạn trả nợ, Thông tư quy định, phạm vi cơ cấu lại thời hạn trả nợ là số dư nợ gốc và lãi vay. Trường hợp được cơ cấu lại phải đáp ứng đủ 3 điều kiện: phát sinh từ hoạt động cho vay, cho thuê tài chính; phát sinh nghĩa vụ trả nợ gốc và/hoặc lãi trong khoảng thời gian từ ngày 23/01/2020 đến ngày liền sau 03 tháng kể từ ngày Thủ tướng Chính phủ công bố hết dịch bệnh Covid-19; khách hàng không có khả năng trả nợ đúng hạn nợ gốc và/hoặc lãi do sụt giảm doanh thu, thu nhập bởi dịch bệnh Covid-19.

Về miễn giảm lãi và phí, các tổ chức tín dụng quyết định miễn, giảm lãi và phí đối với khoản vay, trừ hoạt động mua, đầu tư trái phiếu doanh nghiệp.

Khoản vay được miễn giảm lãi phải có thời hạn trả nợ gốc hoặc lãi trong thời gian từ ngày 23/01 đến ngày liền kề sau 3 tháng từ khi Thủ tướng công bố hết dịch. Cùng với điều kiện khách hàng không có khả năng trả nợ đúng hạn do bị suy giảm doanh thu, thu nhập do đại dịch Covid-19.

Về việc giữ nguyên nhóm nợ, tại Thông tư, Ngân hàng Nhà nước hướng dẫn các tổ chức tín dụng được giữ nguyên nhóm nợ cho những khoản nợ được cơ cấu lại thời hạn trả nợ và miễn giảm lãi vay.

- Nghị định số 41/2020/NĐ-CP, ngày 08/04/2020 của Chính phủ gia hạn thời hạn nộp thuế và tiền thuê đất. Trong đó, hoạt động kinh doanh BĐS là một trong những đối tượng được áp dụng. Nghị định nêu rõ việc gia hạn thời hạn nộp thuế giá trị gia tăng (trừ thuế giá trị gia tăng khâu nhập khẩu), cụ thể: gia hạn thời hạn nộp thuế đối với số thuế giá trị gia tăng phát sinh phải nộp của kỳ tính thuế tháng 3, tháng 4, tháng 5, tháng 6/2020 (đối với trường hợp kê khai thuế giá trị gia tăng theo tháng) và kỳ tính thuế quý 1, quý 2/2020 (đối với trường hợp kê khai thuế giá trị gia tăng theo quý) của các doanh nghiệp, tổ chức nêu trên. Thời gian gia hạn là 05 tháng, kể từ ngày kết thúc thời hạn nộp thuế giá trị gia tăng theo quy định của pháp luật về quản lý thuế.

Đối với thuế thu nhập doanh nghiệp, Nghị định nêu rõ, việc gia hạn thời hạn nộp thuế đối với số thuế thu nhập doanh nghiệp còn phải nộp theo quyết toán của kỳ tính thuế năm 2019 và số thuế thu nhập doanh nghiệp tạm nộp quý 1, quý 2 của kỳ tính thuế năm 2020 của doanh nghiệp, tổ chức là người nộp thuế thu nhập doanh nghiệp thuộc đối tượng áp dụng Nghị định này. Thời gian gia hạn là 05 tháng, kể từ ngày kết thúc thời hạn nộp thuế thu nhập doanh nghiệp theo quy định của pháp luật về quản lý thuế.

Trường hợp doanh nghiệp, tổ chức đã thực hiện nộp số thuế thu nhập doanh nghiệp còn phải nộp theo quyết toán của năm 2019 vào ngân sách nhà nước thì doanh nghiệp, tổ chức được điều chỉnh số thuế thu nhập doanh nghiệp đã nộp để nộp cho số phải nộp của các loại thuế khác. Để thực hiện điều chỉnh, người nộp thuế lập thư tra soát (Mẫu số C1-11/NS ban hành kèm theo Thông tư số 84/2016/TT-BTC, ngày 17/06/2016 của Bộ Tài chính) kèm theo chứng từ nộp thuế hoặc thông tin liên quan đến nội dung đề nghị điều chỉnh gửi cơ quan thuế.

Đối với tiền thuê đất, Nghị định nêu rõ, gia hạn thời hạn nộp tiền thuê đất đối với số tiền thuê đất phải nộp kỳ đầu năm 2020 của doanh nghiệp, tổ chức, hộ gia đình, cá nhân thuộc đối tượng áp dụng Nghị định này đang được Nhà nước cho thuê đất trực tiếp theo Quyết định, Hợp đồng của cơ quan nhà nước có thẩm quyền dưới hình thức trả tiền thuê đất hàng năm. Thời gian gia hạn là 05 tháng kể từ ngày 31/5/2020.

Thứ ba, ngành du lịch luôn có sự phục hồi mạnh mẽ sau khủng hoảng.

Theo Công ty TNHH Savills Việt Nam (2020), du lịch là ngành công nghiệp rất dễ bị ảnh hưởng bởi các bất ổn về kinh tế - xã hội và điều này đã từng được chứng minh qua các sự kiện, như: cuộc khủng bố nước Mỹ vào ngày 11/09/2001, khủng hoảng tài chính toàn cầu 2008, đại dịch SARS 2003 hay một số khủng hoảng thiên tai, bất ổn chính trị tại các quốc gia, như: động đất - sóng thần tại Nhật Bản, đánh bom ở Bali năm 2002. Tuy nhiên, sau mỗi cuộc khủng hoảng, ngành du lịch luôn có sự phục hồi mạnh mẽ và sự phục hồi này thường diễn ra trong khoảng 6 tháng. Ví dụ như sau khi đại dịch SARS xảy ra vào năm 2003, công suất phòng khách sạn ở khu vực châu Á Thái Bình Dương đã phục hồi hoàn toàn trong vòng 2-3 tháng sau khi Tổ chức Y tế thế giới (WHO) đưa ra thông báo đại dịch đã được kiểm soát.

Do đại dịch Covid-19 có quy mô lớn hơn và có tác động đáng kể hơn đến toàn bộ nền kinh tế thế giới (khoảng trên 20 nước đã có dịch), khách du lịch nội địa dự kiến sẽ trở lại trong khoảng thời gian ngắn còn khách quốc tế sẽ có một sự phục hồi chậm nhưng ổn định. Trong thị trường khách quốc tế, nhóm khách đầu tiên dự kiến sẽ quay trở lại là khách công vụ, đặc biệt là ở các thành phố lớn, tiếp theo là

khách du lịch tự do (FIT) và khách MICE, sau cùng là khách du lịch theo nhóm. Công ty TNHH Savills Việt Nam dự báo, thị trường du lịch dự kiến sẽ có thể phục hồi hoàn toàn trong khoảng 6 tháng sau khi có những công bố chính thức về việc kiểm soát hoàn toàn đại dịch.

Bên cạnh đó, Việt Nam hiện đang có tỷ trọng lớn về nguồn khách nội địa (chiếm khoảng 82,5% tổng lượt khách trong năm 2019) cũng như các nguồn khách từ thị trường Trung Quốc và Hàn Quốc. Đây được xem là những yếu tố có lợi cho Việt Nam bởi sau đại dịch, đây có thể sẽ là những nhóm khách đầu tiên phục hồi trở lại.

MỘT SỐ KIẾN NGHỊ

Để thị trường BĐS nghỉ dưỡng phục hồi và phát triển trong thời gian tới khi đại dịch Covid-19 được kiểm soát và đẩy lùi, theo tác giả, cần lưu ý một số vấn đề như sau:

Một là, thực hiện nghiêm túc việc phòng chống dịch bệnh theo yêu cầu của Chính phủ. Phát biểu kết luận cuộc họp Thường trực Chính phủ về phòng, chống dịch bệnh Covid-19 vào ngày 07/05/2020, Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc nêu rõ, cả nước ở tình trạng nguy cơ thấp, đây là điều đáng mừng. Tuy vậy, tình hình dịch bệnh trên thế giới, khu vực châu Á, Đông Nam Á diễn biến phức tạp. Vì vậy, Thủ tướng nhấn mạnh thông điệp: Mỗi người dân, mỗi doanh nghiệp xác lập tình trạng bình thường mới trong cuộc sống và các hoạt động kinh tế - xã hội để dần trở lại bình thường. Đẩy mạnh phục hồi kinh tế, xây dựng đất nước là nhiệm vụ ưu tiên quan trọng, cần tập trung ở mọi cấp, mọi ngành. Nhưng cũng không được chủ quan, coi thường dịch bệnh Covid-19 (Đức Tuân, 2020).

Nếu làm tốt được công tác phòng, chống dịch, thì khi dịch bệnh được đẩy lùi, Chính phủ sẽ có sự hỗ trợ để giúp phục hồi nền kinh tế, kích thích phát triển du lịch, từ đó thị trường BĐS nghỉ dưỡng sẽ được cải thiện và tăng trưởng.

Hai là, Nhà nước cần hoàn thiện hệ thống pháp luật về phát triển thị trường BĐS nói chung, BĐS nghỉ dưỡng nói riêng ổn định, bền vững và lành mạnh. Cụ thể: cần tiếp tục rà soát những quy định còn chồng chéo, những quy định không còn phù hợp với thực tế, hoàn thiện hệ thống pháp luật liên quan đến phát triển và quản lý thị trường BĐS. Hoàn thiện cơ chế chuyển nhượng từng phần và toàn bộ dự án BĐS. Đổi mới cơ chế thế chấp - giải chấp BĐS. Thống nhất hệ thống đăng ký sở hữu BĐS, đăng ký quyền sử dụng đất và quyền sở hữu tài sản trên đất một cách khoa học, đơn giản về thủ tục.

Ba là, chủ đầu tư xây dựng theo hướng phát triển bền vững đồng bộ với các công trình hạ tầng kỹ thuật, xã hội. Hiện nay, nhiều công trình BĐS nghỉ dưỡng xây dựng thiếu đi sự đồng bộ với đặc điểm văn hóa, xã hội của vùng đây cũng là điểm khiến cho BĐS nghỉ dưỡng giảm đi sự hấp dẫn với nhà đầu tư. Để thị trường có thể phát triển bền vững thì chủ đầu tư cần xem xét, đánh giá một cách chi tiết đặc điểm kinh tế, kỹ thuật của vùng, từ đó xây dựng BĐS nghỉ dưỡng phù hợp với cảnh quan, cơ sở vật chất hạ tầng, kỹ thuật của từng vùng miền, làm nổi bật được văn hóa riêng có từ đó vừa thu hút được khách du lịch vừa thu hút được các nhà đầu tư tiềm năng.❑

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chính phủ (2020). *Nghị định số 41/2020/NĐ-CP, ngày 08/04/2020 gia hạn thời hạn nộp thuế và tiền thuê đất*

2. Tổng cục Thống kê (2020). *Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội quý I năm 2020*

3. Cục Quản lý đăng ký kinh doanh - Bộ Kế hoạch và Đầu tư (2020). *Tình hình đăng ký doanh nghiệp tháng 3 và quý I năm 2020*

4. Công ty TNHH Savills Việt Nam (2020). *Báo cáo về "tác động của dịch Covid-19 đối với thị trường BĐS nghỉ dưỡng Việt Nam"*, tháng 03/2020

5. CBRE (2020). *Báo cáo Điểm tin thị trường Việt Nam quý I/2020*

6. Hiệp hội Bất động sản Việt Nam (VNREA) (2020). *Văn bản gửi Thủ tướng Chính phủ, Bộ Tài chính và Tổng cục Thuế đề xuất bổ sung DN BĐS là đối tượng được xem xét gia hạn nộp thuế của dự thảo Nghị định của Chính phủ về gia hạn thời gian nộp thuế và tiền thuê đất cho đối tượng chịu ảnh hưởng bởi dịch Covid-19*, ngày 24/3/2020

7. Đức Tuân (2020). *Thủ tướng: Cho phép mở lại các dịch vụ không thiết yếu, trừ vũ trường và karaoke*, truy cập từ http://baochinhphu.vn/Tin-noi-bat/Thu-tuong-Cho-phep-mo-lai-cac-dich-vu-khong-thiet-yeu-tru-vu-truong-va-karaoke/394916.vgp

8. Hiền Minh (2020). *Chỉ còn 20 bệnh nhân COVID-19 có kết quả dương tính*, truy cập từ http://baochinhphu.vn/Suc-khoe/Chi-con-20-benh-nhan-COVID19-co-ket-qua-duong-tinh/395427.vgp

9. Trần Ngọc - Phi Long (2020). *Ngành du lịch thiệt hại khoảng 7 tỷ USD vì dịch Covid-19*, truy cập từ https://vov.vn/kinh-te/nganh-du-lich-thiet-hai-khoang-7-ty-usd-vi-dich-covid19-1017339.vov